

FELIKS PANKAU

Politechnika Gdańska

OBSZAR METROPOLITALNY ZATOKI GDAŃSKIEJ – PROBLEMY ROZWOJU, DELIMITACJI, PLANOWANIA ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

Abstract: Metropolitan Area of Gdańsk Bay – Problems of Development, Delimitation, Spatial Planning. Situated on the coast of Gdansk Bay wide and multifunctional agglomeration, like any other urban centers with metropolitan aspirations, has a real chance of becoming metropolitan area of European importance. This area possesses it's own specific coastal locality and historically shaped structure, developed functions and spatial organisation as well. For the reason of specifically developed functions and agglomeration's management system, which is similar to systems of other functional urban areas (having the same scale of problems, functional structure and rank) this region should be called a metropolitan area.

The occurrence of all these factors allows to consider Tri-City and surrounding area as a metropolitan area. Article concentrate on three main subjects:

- problems of development of Polish metropolitan areas;
- delimitation of metropolitan area based on delimitation of metropolitan area of Gdańsk Bay;
- metropolitan area spatial development plan as a tool of development of metropolitan region.

Wstęp

Położony nad Zatoką Gdańską rozległy, wielofunkcyjny i wielopodmiotowy obszar zurbanizowany ze względu na swoją wielkość jest jednym z największych skupisk ludności i zagospodarowania w Polsce oraz największym w południowej części Wybrzeża Bałtyku. Ma swoją specyfikę wynikającą z nadmorskiego położenia oraz historycznego

procesu kształtowania struktury, a także organizację przestrzeni. Jednocześnie ze względu na charakter i stopień rozwoju funkcji oraz organizację zarządzania, obszar wykazuje cechy wspólne z wieloma innymi podobnymi skupiskami, które ze względu na skalę wielkości, strukturę funkcjonalną i rangę w systemie miast są określane mianem metropolii. Terytoria, które zajmują zwane są obszarami metropolitalnymi, a procesy którym podlegają procesami metropolizacji.

*Metropolia*¹ to aglomeracja miejska licząca ok. miliona i więcej mieszkańców, spełniająca dodatkowo trzy kryteria:

- doskonałości usług, instytucji i wyposażenia;
- potencjału innowacyjnego w zakresie technicznym, ekonomicznym, społecznym, politycznym i kulturalnym;
- wyjątkowości i specyfiki miejsca.

*Metropolizacja*² to proces przekształcania się przestrzeni miejskich, polegający na zmianie relacji między miastem centralnym i jego bezpośrednim zapleczem oraz na nieciągłym sposobie użytkowania przestrzeni zurbanizowanych.

Najważniejszymi czynnikami kształtującymi metropolię są:

- sieciowość, tj. zespół układów – relacji zachodzących w przestrzeni między różnorodnymi, nieciągłymi węzłami (metropoliami);
- funkcje metropolitalne – wyspecjalizowane wyższego rzędu, wyznaczające rangę miasta – metropolii w przestrzeni zewnętrznej oraz organizujące jej przestrzeń wewnętrzną.

Funkcje metropolitalne pełnione są m.in. przez:

- przedstawicielstwa państw i organizacji międzynarodowych;
- ponadlokalną administrację publiczną;
- firmy i inwestycje wpływające na rozwój regionu oraz instytucje wspierające rozwój biznesu;
- szkoły wyższe oraz ośrodki naukowo-badawcze;
- obiekty infrastrukturalne o ponadregionalnym znaczeniu;
- ośrodki, obiekty oraz wydarzenia kulturalne, sportowe i turystyczne o znaczeniu ponadregionalnym.

Podstawową cechą metropolii jest sieć organizująca przepływy. Niektóre funkcje mają silny związek z przestrzenią metropolitalną przez samo istnienie w metropolii – konkretna ich lokalizacja nie ma zasadniczego znaczenia. Niektóre rodzaje działalności wymagają ściśle określonych lokalizacji – wykazują silne powiązanie z cechami przestrzeni (np.

¹ Według M. Bassand (1997), s. 45, za: B. Jałowicki (1999), s. 33.

² B. Jałowicki, *op. cit.*, s. 29.

dostępność, atrakcyjność, pojemność). Ważnym zadaniem staje się zdefiniowanie w strukturze przestrzennej metropolii obszarów, które pełnią funkcje metropolitalne oraz mają predyspozycje do ich pełnienia (np. mogą mieć korzystną dostępność, wykazywać wysoką atrakcyjność i posiadać dostateczną pojemność).

Występowanie powyższych sytuacji w określonym skupisku upoważnia do rozpatrywania go jako obszaru metropolitalnego. Obszar metropolitalny Zatoki Gdańskiej i jego relacje do innych obszarów metropolitalnych był przedmiotem licznych prac badawczych, studiów analitycznych i opracowań planistycznych. W ostatnich latach były to m.in.:

- projekt badawczy KBN *Kształtowanie ładu przestrzennego polskich metropolii w procesie transformacji ustrojowej III Rzeczypospolitej. Aspekt regionalny i urbanistyczny*, którego wyniki opublikowano w Biuletynach KPZK, z. 193 (2001a) i z. 199 (2001b), *Plan zagospodarowania Przestrzennego Województwa Pomorskiego* pod red. F. Pankau (2002);
- projekt badawczy KBN *Transformacja zdegradowanych struktur przestrzeni metropolii polskich* realizowany przez zespół pod kier. T. Parteki w latach 2004-2005;
- prace przygotowawcze do aktualizacji planu zagospodarowania przestrzennego woj. pomorskiego i opracowania planu zagospodarowania przestrzennego obszaru metropolitalnego – prowadzone w Urzędzie Marszałkowskim Województwa Pomorskiego – od uchwalenia przez Sejm RP *Ustawy z 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym*.

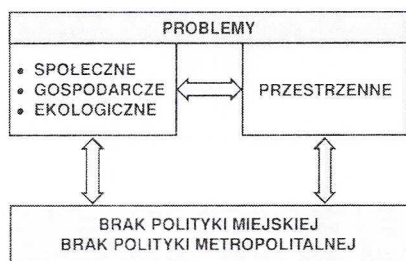
Prezentowane opracowanie koncentruje się na trzech zagadnieniach:

- problemach kształtowania i rozwoju polskich metropolii;
- delimitacji obszaru metropolitalnego na przykładzie Metropolii Zatoki Gdańskiej;
- planie zagospodarowania przestrzennego obszaru metropolitalnego jako narzędziu służącemu rozwojowi metropolii.

1. Problemy kształtowania i rozwoju polskich metropolii

Problemy rozwoju mają naturę społeczną, gospodarczą, ekologiczną. Występują w określonym czasie i w konkretnej przestrzeni (ryc. 1).

Skupiają się tam, gdzie interakcje między zagadnieniami rozwoju nawarstwiają się i wytwarzają w ten sposób sytuacje problemowe, w tym konfliktowe. Reakcją na to powinny być zorganizowane działa-

Ryc. 1. Problemy rozwoju i ich wzajemne relacje

nia podmiotów organizacji życia społecznego i gospodarczego organizujące działania rozwiązujące problemy, ograniczające negatywne skutki konfliktów lub zapobiegające ich powstawaniu. Wymaga to złożonych działań w stosunku do takich sytuacji, w tym skoordynowanej polityki miejskiej i polityki metropolitalnej. Tych niestety brak lub są w początkowych fazach tworzenia.

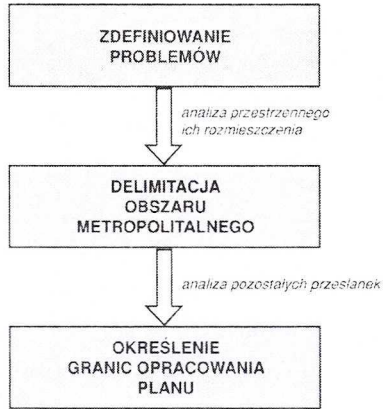
Obserwacja i badania procesów rozwoju polskich metropolii oraz radzenia sobie podmiotów gospodarki przestrzennej z rozwiązywaniem sytuacji konfliktowych wskazują na wiele problemów odzwierciedlających się współcześnie w przestrzeni polskich metropolii. Wyróżnione w nich problemy gospodarki przestrzennej to przede wszystkim:

- brak spójnej, skoordynowanej koncepcji rozwoju funkcji metropolitalnych;
- niska sprawność funkcjonowania systemu transportowego wewnątrz metropolii oraz jej powiązań zewnętrznych;
- niekontrolowana, kosztowna społecznie i często niebezpieczna dla ochrony wartości przyrodniczych i kulturowych, suburbanizacja;
- konieczność rewitalizacji wielu zdegradowanych terenów osiedlowych, przemysłowych, powojennych;
- niewystarczająca sprawność funkcjonowania systemów infrastruktury technicznej;
- niski poziom ładunku przestrzennego;
- niska jakość środowiska miejskiego.

Ponadto są to specyficzne problemy zarządzania przestrzenią metropolitalną:

- brak podmiotu zarządzającego gospodarką przestrzenną metropolii;
- brak polityki rządu i samorządów wobec tych obszarów oraz brak woli współpracy.

Analiza obecnej sytuacji polskich metropolii nakazuje zastosowanie, w wypełnieniu ustawowego zadania, jakim jest opracowanie planu

Ryc. 2. Procedura określenia granic planu zagospodarowania przestrzennego obszaru metropolitalnego

zagospodarowania przestrzennego obszaru metropolitalnego, zaprezentowanej na ryc. 2 kolejności działań.

2. Delimitacja obszaru metropolitalnego na przykładzie Metropolii Zatoki Gdańskiej

Na podstawie, przeprowadzonej w ramach prac nad planem zagospodarowania przestrzennego woj. pomorskiego, ogólnej diagnozy sytuacji istniejącej (zjawisk i procesów) oraz przewidywanych zmian w obszarze tej części województwa, która jest najliczniej zaludniona i najsilniej zabudowana i zainwestowana określono zagadnienia i problemy, które w decydujący sposób warunkują (ograniczają lub stymulują) kształtowanie metropolii Zatoki Gdańskiej jako najważniejszego ośrodka rozwoju Polski Północnej oraz południowej części Regionu Morza Bałtyckiego.

Obecne prace nad aktualizacją planu zagospodarowania przestrzennego województwa, w tym ustawy o obowiązkach opracowania planu zagospodarowania przestrzennego obszaru metropolitalnego doprowadziły do wyodrębnienia zagadnień wymagających uzupełniających badań w celu zdefiniowania problemów warunkujących rozwój metropolii. Podzielono je na:

- zewnętrzne (o charakterze podstawowym) – decydujące o funkcjonowaniu w sieci metropolii;
- wewnętrzne (komplementarne) – wpływające na rangę metropolii.

Do pierwszych zaliczono 2 zagadnienia rozwoju:

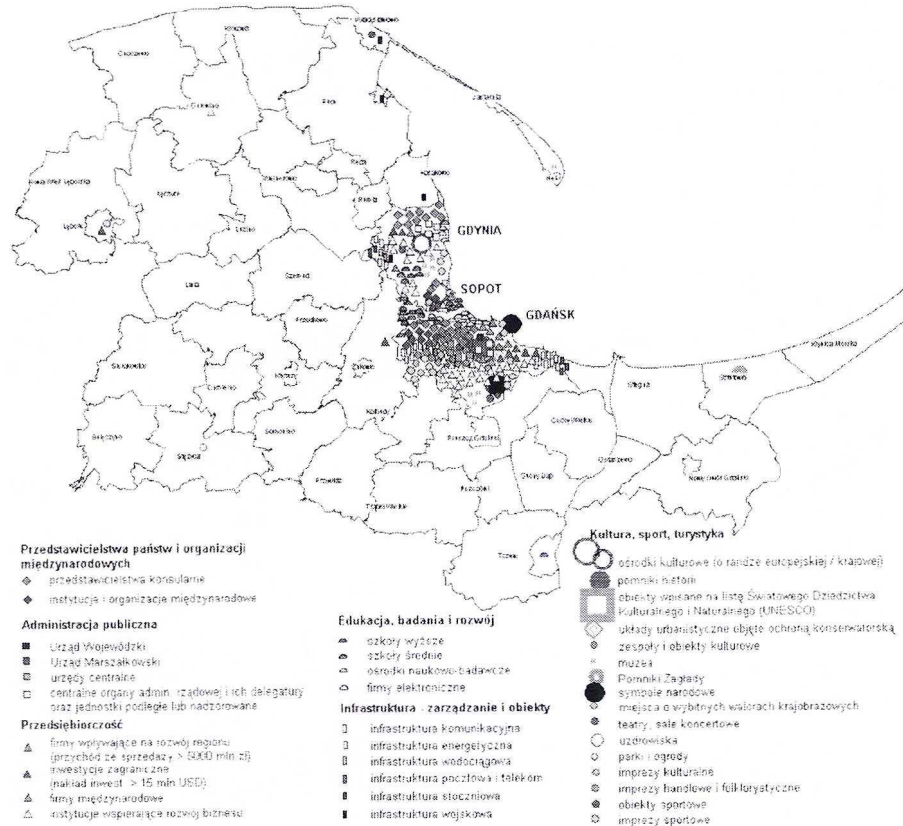
- funkcji metropolitalnych;
 - systemu transportowego;
- do drugich 3 zagadnienia kształtowania:
- systemu osadniczego metropolii;
 - struktury przyrodniczo-kulturowej metropolii;
 - infrastruktury technicznej o charakterze ponadlokalnym.

Aby dokonać praktycznej delimitacji obszaru metropolitalnego, tj. wydzielić obszar opracowania planu zagospodarowania przestrzennego dla węzłowego obszaru województwa, w zdecydowany sposób wpływającego na jego rozwój, przeprowadzono wiele analiz obejmujących wyróżnione wyżej zagadnienia. Przyjęta metoda objęła we wzajemnym powiązaniu:

- określenie obszarów występowania zjawisk i procesów charakterystycznych dla danego zagadnienia;
- zdefiniowanie problemów wymagających rozwiązania ze względu na zadanie, jakim jest rozwój obszaru metropolitalnego i kształtowanie struktury przestrzennej sprzyjającej temu rozwojowi;
- zdelimitowanie istniejącego i przewidywanego zasięgu ich występowania.

Analizą rozmieszczenia funkcji metropolitalnych objęto następujące instytucje, obiekty, tereny i miejsca o znaczeniu co najmniej regionalnym (ryc. 3):

- 1) przedstawicielstwa państw i organizacji międzynarodowych: przedstawicielstwa konsularne, instytucje i organizacje międzynarodowe;
- 2) administrację publiczną: urząd wojewódzki, urząd marszałkowski, urzędy administracji centralnej, centralne organy administracji rządowej, ich delegatury oraz jednostki podległe lub nadzorowane;
- 3) przedsiębiorczość: firmy wpływające na rozwój regionu (osiągające przychody ze sprzedaży ponad 5000 mln zł), inwestycje zagraniczne (o nakładach inwestycyjnych ponad 15 mln dolarów), firmy międzynarodowe, instytucje wspierające rozwój biznesu;
- 4) edukacja, badania i rozwój: szkoły wyższe, wyspecjalizowane szkoły średnie, ośrodki naukowo badawcze, firmy elektroniczne;
- 5) instytucje i obiekty zarządzania infrastrukturą: komunikacyjną, energetyczną, wodociągową, pocztową i telekomunikacyjną, portową oraz obronności i bezpieczeństwa państwa;
- 6) kulturę, sport i turystykę: ośrodki kulturowe o randze europejskiej i krajowej, pomniki historii i obiekty wpisane na listy światowego dziedzictwa kulturowego i naturalnego, układy urbanistyczne objęte

Ryc. 3. Rozmieszczenie funkcji metropolitalnych

ochroną konserwatorską, zespoły i obiekty kulturowe, muzea, pomniki zagłady, miejsca symboliczne, miejsca o wybitnych walorach krajobrazowych, teatry i sale koncertowe, uzdrowiska, parki i ogrody (zoologiczne i botaniczne), imprezy kulturalne, handlowe i folklorystyczne, obiekty i imprezy sportowe.

Analiza wykazała wysoki poziom koncentracji obecnych funkcji metropolitalnych w regionie – skupiają się one przede wszystkim w 3 głównych miastach regionu: Gdańsku, Gdyni i Sopocie. Ten zespół miejski (Trójmiasto) można nazwać centrum regionu i obszaru metropolitalnego. Wraz z rozprzestrzenianiem się tego zespołu prawdopodobnie rozszerzać się będzie obszar występowania funkcji metropolitalnych. Wskazują na to także potencjalne atrakcyjne lokalizacje, dotychczas niewykorzystane.

Problemy, które wymagają rozwiązania w zakresie rozwoju funkcji metropolitalnych to m.in.:

- określenie strategicznej wizji rozwoju tych funkcji;
- określenie zasad ich rozwoju;
- kształtowanie atrakcyjnych przestrzeni publicznych, biznesowych, rekreacyjnych i turystycznych o znaczeniu ponadlokalnym;
- rozwój innowacji, unowocześnianie gospodarki oraz wzmacnianie jej konkurencyjności.

Analiza rozwoju systemu transportowego objęła zagadnienia:

- 1) czasu dostępności środkami komunikacji publicznej (kolej, autobus) do centrum aglomeracji (w przedziałach: 1, 2 i 3 godzin);
- 2) występowanie utrudnień na drogach (odcinki substandardowe, przeciążone, niebezpieczne) i przewidywane inwestycje (autostrada, drogi szybkiego ruchu);
- 3) średniego czasu dojazdu do centrum Gdańska i Gdyni transportem indywidualnym (obliczony w programie VISSUM z wykorzystaniem istniejącej sieci drogowej z uwzględnieniem założonej prędkości, natężenia ruchu i oporów ruchu; w przedziałach co 0,5 godz.);
- 4) organizacji zbiorowego transportu publicznego (ponadlokalne zasięgi obsługi przedsiębiorstw komunikacji miejskiej).

Problemy wymagające rozwiązania w zakresie kształtowania systemu transportowego to m.in.:

- dostępność do metropolii (autostrada, drogi ekspresowe, szybkie koleje) i strategicznych węzłów transportowych (porty, lotnisko) – powiązania zewnętrzne;
- dostępność wewnątrz metropolii – powiązania wewnętrzne zapewniające spójność;

- integracja elementów publicznego transportu w metropolii (terminal pasażerki, lotnisko, kolej, SKM, tramwaje, trolejbusy, autobusy miejskie, zamiejskie i międzynarodowe, taksówki, żegluga przybrzeżna), w tym strategiczne elementy infrastruktury transportowej (centra logistyczne, węzły integracyjne);
- bezpieczeństwo ruchu drogowego;
- zmniejszenie uciążliwości transportu dla środowiska.

Analiza przekształceń systemu osadniczego metropolii objęła zagadnienia:

- 1) udziału powierzchni zabudowanej w ogólnej powierzchni gmin w województwie;
- 2) kierunków i natężenia przepływu ludności w latach 2000-2003 (wartości średniookresowe):
 - odpływu oddzielnie z Gdańska i z Gdyni do gmin sąsiednich;
 - napływu z gmin w otoczeniu do Gdańska i Gdyni.

Analiza wykazała, że obszary w najwyższym stopniu zabudowane obejmują ciągle pasmo 7 miast od Pruszcza Gdańskiego przez Gdańsk, Sopot, Gdynię, Redę, Rumię do Wejherowa oraz gminy sąsiadujące, położone wzdłuż wychodzących z tych miast dróg i charakteryzujące się wysoką atrakcyjnością turystyczną i znacznym zagospodarowaniem turystycznym (gminy nad Zatoką Gdańską i pobliskie pojezierne).

Wskazane problemy do rozwiązania dotyczące systemu osadniczego, warunkujące rozwój metropolii to:

- kształtowanie czytelnej i racjonalnej struktury funkcjonalno-przestrzennej sieci osadniczej;
- rewitalizacja istniejących osiedli i innych zespołów zabudowy (np. przemysłowych, powojсковych);
- opanowanie procesów suburbanizacji.

Analiza struktury przyrodniczo-kulturowej obszaru metropolitalnego została przeprowadzona w planie zagospodarowania przestrzennego województwa – dotyczyła zwłaszcza:

- 1) rozmieszczenia obiektów i obszarów objętych różnymi formami ochrony przyrody, dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz krajobrazu;
- 2) rozmieszczenia unikalnych wartości, nie objętych dotychczas ochroną prawną;
- 3) spójności systemu ekologicznego;
- 4) różnorodności biologicznej i atrakcyjności krajobrazowej.

Problemy związane z kształtowaniem struktury przyrodniczo-kulturowej metropolii to m.in.:

- zintegrowanie ochrony wartości przyrodniczo-kulturowych;
- efektywne wykorzystanie zasobów i wartości przyrodniczych, kulturowych i krajobrazu w rozwoju metropolii;
- kształtowanie przestrzeni publicznych ważnych dla wizerunku metropolii;
- podnoszenie jakości przestrzeni miejskiej.

Analiza istotnych dla rozwoju metropolii systemów infrastruktury technicznej objęła zasięgi przestrzenne obsługi ponadlokalnych systemów wodociągowych, kanalizacyjnych, ogrzewania i komunikacji miejskiej.

Wśród problemów o charakterze metropolitalnym wskazano:

- integrację systemów infrastruktury technicznej;
- bezpieczeństwo i sprawność funkcjonowania systemów.

Przeprowadzone analizy wykazały zróżnicowane zasięgi występowania poszczególnych zjawisk, procesów i związanych z nimi problemów – nie upoważniają do wyczerpującego określenia zasięgu przestrzennego opracowania planu zagospodarowania przestrzennego obszaru metropolitalnego. Niezbędne jest uwzględnienie dodatkowych przesłanek, w części niezależnych od organów samorządu województwa, którym ustawodawca powierzył przygotowanie i ustanowienie planu, ale uwzględniając ustalenia *Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju*. Dodatkowymi przesłankami są 3 kwestie:

- 1) podział województwa na jednostki statystyczne NUTS 3;
- 2) zapisy (aktualnie projektu wstępnego) *Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju*;
- 3) organizacja współdziałania samorządów terytorialnych na rzecz kształtowania i rozwoju metropolii.

Według propozycji Międzyresortowego Zespołu ds. NUTS³ Gdańsko-Gdyński Obszar Metropolitalny o zaludnieniu 1 223 tys. mieszkańców powinien objąć 2 podregiony⁴:

³ Międzyresortowy Zespół ds. Nomenklatury Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych, kierowany przez wiceminister resortu gospodarki i pracy I. Herbst 15 marca 2004 r. wstępnie zaakceptował podział kraju na 57 jednostek (podregionów) poziomu NUTS-3, dostosowany do przyjętego przez Parlament Europejski i Radę rozporządzenia nr 1059/2003 z 23 maja 2003 r. w sprawie ustalenia wspólnej klasyfikacji NUTS, gdzie przyjęto 150-800 tys. M jako przedział wielkości dla NUTS 3.

⁴ *Polskie Obszary Metropolitalne podregionami NUTS 3. Definicja, delimitacja, demografia*. Materiały konferencyjne *Planowanie obszarów metropolitalnych – Wizje prezydenckie vs marszałkowskie*. Unia Metropolii Polskich, Poznań 19.05.2004.

- Gdańsk-Gdynia-Sopot (Trójmiasto) – zamieszkały przez 757 tys. mieszkańców;
- Podregion gdański obejmujący 5 powiatów sąsiadujących bezpośrednio z Trójmiastem (pucki, wejherowski, kartuski, gdański i nowodworski) – zamieszkały przez 466 tys. mieszkańców.

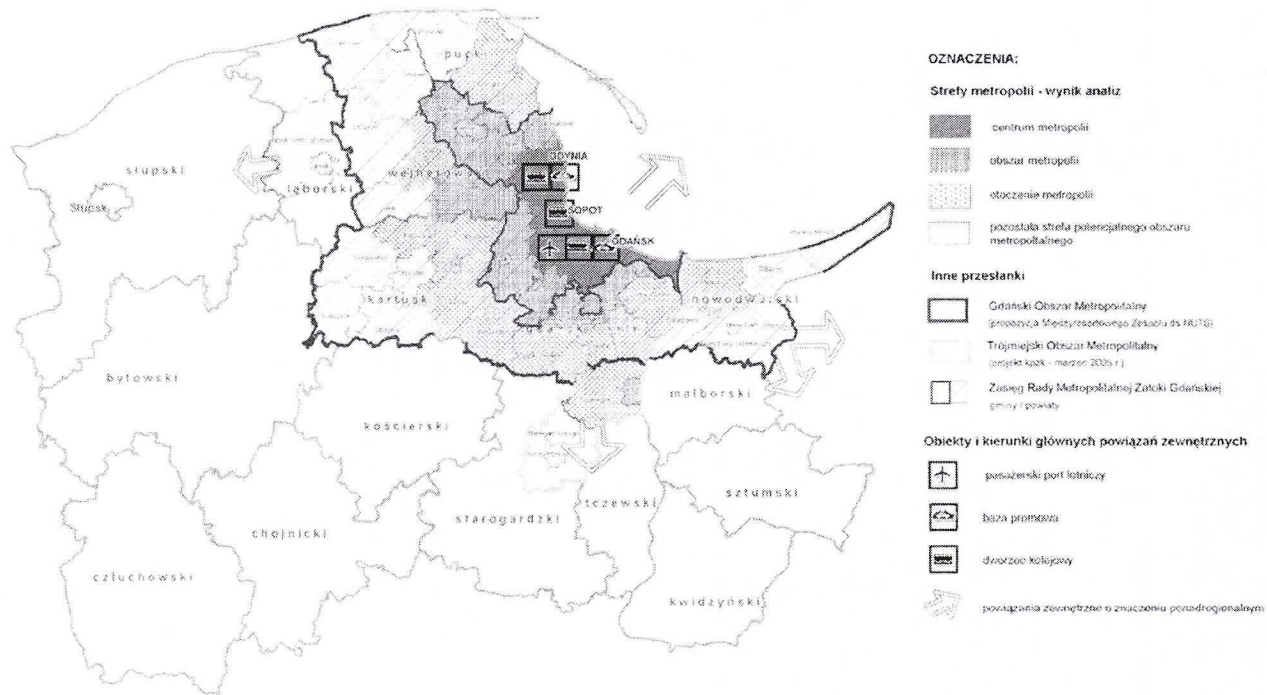
Według wstępnego projektu *Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju* (wersja z marca 2005 r.) obszar metropolitalny wyznaczany przy pomocy gmin powinien obejmować, poza Trójmiastem, wszystkie gminy z powiatu puckiego, niektóre, bliżej położone z pozostałych 4 powiatów, ale także miasta Tczew i Starogard Gdański wraz z otaczającymi je gminami wiejskimi.

Ważną przesłanką jest także współdziałanie samorządów terytorialnych w sprawach kształtowania metropolii – istniejące i potencjalne (deklarowane). W kwietniu 2003 r. z inicjatywy Marszałka Województwa Pomorskiego oraz Prezydenta Gdańska, zawiązało się porozumienie powołujące Radę Metropolitalną Zatoki Gdańskiej. Początkowo pracujące w składzie 11 osób – prezydentów 4 miast (Gdańska, Gdyni, Sopotu, Wejherowa), 4 burmistrzów (Pruszcz Gdański, Rumi, Redy i Żukowa), 2 gmin (Kolbudy i Kosakowo) pod auspicjami Marszałka Województwa – obecnie liczy 17 osób, w tym 5 starostów powiatów (pucki, wejherowski, kartuski, gdański i nowodworski) otaczających Trójmiasto. Celem Rady jest współdziałanie na rzecz rozwiązywania wspólnych problemów metropolii. Współpraca obejmuje następujące dziedziny:

- komunikacja i transport, w tym integracja transportu zbiorowego;
- marketing i promocja ofert inwestycyjnych, kultury, turystyki;
- koordynacja przygotowania wspólnych inwestycji;
- pozyskiwanie funduszy unijnych;
- prace nad planem zagospodarowania przestrzennego obszaru metropolitalnego.

Zainteresowanie przyszłym współdziałaniem w ramach obszaru metropolitalnego wykazują, na podstawie przeprowadzonych ankiet, także niektóre gminy spoza 5 ww. powiatów (Tczew, Lębork), a jednocześnie część gmin położonych w tych 5 powiatach nie deklaruje takiego zainteresowania.

Omówione przesłanki dodatkowe wskazują na różne zasięgi obszaru metropolitalnego – najszerszy obejmuje wszystkie powiaty otaczające Trójmiasto, ale nie zawiera w sobie dwóch miast średniej wielkości położonych relatywnie blisko – Tczewa i Lęborka oraz otaczających je bezpośrednio gmin stykających się z wyznaczonymi granicami powiatów. Zestawione granice przedstawia (ryc. 4).

Ryc. 4. Delimitacja obszaru metropolitalnego Zatoki Gdańskieji

3. Plan zagospodarowania przestrzennego obszaru metropolitalnego jako narzędzie służące rozwojowi metropolii

Ostateczne rozstrzygnięcia dotyczące wyznaczenia obszaru metropolitalnego muszą być funkcją celu, jakiemu ma ona służyć. Przyjęto że jest to cel przede wszystkim użyteczny – rozwój metropolii jako ważnego ogniwa rozwoju regionalnego kraju, w tym regionu pomorskiego oraz wynikająca z tego potrzeba i ustawowy obowiązek opracowania planu zagospodarowania przestrzennego służącego temu rozwojowi.

Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym w sprawach obszaru metropolitalnego i planu zagospodarowania przestrzennego dla tego obszaru określa, że:

- przez obszar metropolitalny należy rozumieć obszar wielkiego miasta oraz powiązanego z nim funkcjonalnie bezpośredniego otoczenia, ustalony w *Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju* (art. 2 pkt 9),
- w planie zagospodarowania przestrzennego województwa uwzględnia się ustalenia strategii rozwoju województwa oraz określa się w szczególności: (...) 4) obszary problemowe wraz z zasadami ich zagospodarowania oraz obszary metropolitalne (art. 39 ust. 3 pkt 4);
- w planie zagospodarowania przestrzennego województwa uwzględnia się ustalenia *Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju*, (art. 39 ust. 4);
- dla obszaru metropolitalnego uchwała się plan zagospodarowania przestrzennego obszaru metropolitalnego jako część planu zagospodarowania przestrzennego województwa (art. 39 ust. 6);
- *Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju* określa uwarunkowania, cele i kierunki zrównoważonego rozwoju kraju oraz działania niezbędne do jego osiągnięcia, a w szczególności: 1) podstawowe elementy sieci osadniczej, z wyodrębnieniem obszarów metropolitalnych (art. 47 ust. 2 pkt 1).

Ustawa nie określa jednak celu opracowania tego planu, ani zakresu jego treści.

W woj. pomorskim podjęto prace nad zmianą (aktualizacją) planu zagospodarowania przestrzennego województwa, w tym nad opracowaniem planu zagospodarowania przestrzennego obszaru metropolitalnego⁵.

⁵ Uchwała Nr 374/XXV/04 Sejmiku Województwa Pomorskiego z 19 lipca 2004 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia zmiany planu zagospodarowania przestrzennego woj. pomorskiego oraz sporządzenia planu zagospodarowania przestrzennego obszaru metropolitalnego.

Cel strategiczny tego opracowania został określony jako: Wzmacnianie innowacyjnego i rozwojowego potencjału metropolii oraz skoordynowanie działań integracyjnych zgodnie z wymogami zrównoważonego rozwoju i ładu przestrzennego. Jego zadania to:

- spełnienie formalnego wymogu przepisów prawa (art. 39 ust. 6 *Ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym*);

- stworzenie podstawy merytorycznej koordynacji działań samorządów gmin i powiatów wpływających na zagospodarowanie przestrzenne obszaru metropolitalnego;

- określenie zakresu integracji strategicznych i planistycznych opracowań województwa i gmin na tym obszarze;

- uzyskanie narzędzia do wdrażania polityki przestrzennej samorządu województwa (np. uzgadnianie i opiniowanie dokumentów planistycznych);

- uzyskanie narzędzia do programowania rozwoju (formułowanie wniosków do regionalnych programów operacyjnych, celem skuteczniejszego pozyskiwania funduszy strukturalnych i skoordynowania realizacji – oferty inwestycyjne, promocja).

Aby służyć rozwojowi metropolii, osiągnięciu celu strategicznego, plan powinien zawierać zarówno treści dotyczące zagospodarowania przestrzennego, jak i treści obejmujące sprawy zarządzania przestrzennego. Jest to szczególnie ważne ze względu na potrzebę współdziałania wielu podmiotów uczestniczących w jego wdrażaniu przy braku odrębnego podmiotu planu (rola i możliwości oddziaływania organów samorządu województwa w tej sprawie w obecnym stanie prawnym są ograniczone). Treści zarządzania muszą dotyczyć zwłaszcza podstawowych warunków wdrażania ustaleń planu – są to:

- pola współpracy,
- formy zarządzania metropolią,
- marketing i promocja metropolii.

Przyjmując takie założenia merytoryczne przystąpiono do realizacji działań formalnych, które dotychczas objęły następujące czynności:

1. Podjęcie 9 lipca 2004 r uchwały sejmiku województwa w sprawie przystąpienia do sporządzenia zmiany planu zagospodarowania przestrzennego woj. pomorskiego (pzpwp) oraz sporządzenia planu zagospodarowania przestrzennego obszaru metropolitalnego (pzpom).
2. Ogłoszenie, obwieszczenie i zawiadomienie o przystąpieniu do sporządzenia zmiany pzpwp, w tym opracowania pzpom i możliwości składania wniosków – łącznie wysłano 436 zawiadomień.

3. Powołanie komisji pzpom i zespołów zadaniowych – jednostek pomocniczych przy sporządzaniu planu (w ich pracach uczestniczą przedstawiciele Urzędu Marszałkowskiego, gmin i powiatów z obszaru metropolitalnego, Wojewody Pomorskiego oraz specjaliści stosownie do problematyki prac zespołów).
4. Analiza wniosków – wpłynęło: 281 wniosków od 75 instytucji i organizacji, w tym do pzpom 150 wniosków. Najwięcej w sprawach: infrastruktury technicznej (51), środowiska przyrodniczo-kulturowego (46) oraz infrastruktury transportowej (38).

Przyjęta metoda postępowania kładzie nacisk na cel, dostosowuje do niego metodę, w której podstawą są potrzeby rozwiązania problemów rozwoju i zagospodarowania przestrzennego. W tej sytuacji delimitacja obszaru metropolitalnego służy tylko jako narzędzie do określenia zasięgu przestrzennego występowania problemów i związków przestrzennych, które należy uwzględnić rozwiązując określone problemy rozwoju i zagospodarowania przestrzennego, w tym zarządzania przestrzenią.

Literatura

- Kształtowanie ładu przestrzennego polskich metropolii w procesie transformacji ustrojowej III RP*, 2001, Biuletyn KPZK PAN, z. 193. J. Kołodziejski, T. Parteka (red.).
- Kubiak M., Pietruszewski J., 2005, *O współpracy w metropolii Trójmiasta*. Studia Regionalne i Lokalne, nr 1 (19).
- Ład Polskiej przestrzeni. Studium przypadku – metropolia Trójmiejska*, 2001, Biuletyn KPZK PAN, z. 199, J. Kołodziejski, T. Parteka, (red.).
- Pankau F., Markešić I., Pietruszewski J., 2004, *Obszar metropolitalny Trójmiasta – problemy planowania zagospodarowania przestrzennego*, [w:] *Studia obszarów problemowych województwa pomorskiego*, F. Pankau (red.). Pomorskie Studia Regionalne, Urząd Marszałkowski Województwa Pomorskiego, Gdańsk.
- Pankau F., Markešić I., Pietruszewski J., 2004, *Planowanie zagospodarowania przestrzennego obszaru metropolitalnego Trójmiasta – doświadczenie, problemy i kierunki rozwiązań*, materiały konferencji KPZK PAN i Politechniki Gdańskiej, *Integracja i dezintegracja obszarów metropolitalnych*, Gdańsk.
- Plan zagospodarowania przestrzennego Województwa Pomorskiego*, F. Pankau (red.) 2002, Urząd Marszałkowski Województwa Pomorskiego, Gdańsk.